Časté mýty

o aplikované behaviorální analýze (ABA)

autismport

PRA HA
PRA GUE
PRA GA
PRA G

NAUTIS
Národní ústav
pro autismus, z.ú.

MÝTUS

ABA není evidence-based metoda.

FAKT: Toto tvrzení často vychází z neporozumění tomu, co to vůbec aplikovaná behaviorální analýza (ABA) je. ABA totiž není terapie, jak někdy bývá mylně vnímána. Je to přírodní věda, konkrétně aplikovaná část vědního oboru, který se jmenuje behaviorální analýza. ABA je pak věda, která se věnuje popisu chování všech lidí. Její metody pomáhají zejména dětem s autismem i jinými neurovývojovými poruchami, využití mají ale i ve školách, firmách apod.

PODROBNĚJŠÍ VYSVĚTLENÍ: Definice říká, že výzkum založený na důkazech, tzv. evidence based, je druh vědeckého zkoumání, které zahrnuje sběr a analýzu dat na podporu nebo vyvrácení hypotézy nebo výzkumné otázky. Jak ovšem poznáme, je-li Aplikovaná behaviorální analýza (dále jen ABA) vědou či nikoli? Za tímto účelem si můžeme stanovit kritéria, podle kterých to budeme schopni posoudit. Každý vědní obor má svůj předmět zkoumání, svoje odborné organizace, odborná periodika a navazují na něj profese využívající vědecké poznatky v praxi.

V tomto směru můžeme s klidným svědomím konstatovat, že ABA všechna tato kritéria splňuje. Jejím předmětem zkoumání je chování organismů a vliv prostředí na toto chování. Má svoje odborné organizace, uveďme příklad *Association for Behavior Analysis International* (ABAI) nebo Česká *odborná společnost Aplikované behaviorální analýzy* (CSABA), která je zároveň členem *European Association for Behavior Analysis* (EABA). Existuje rovněž řada odborných periodik, která se věnují ABA.

Ohledně profesí, které využívají vědecké poznatky ABA, zmiňme především nelékařské zdravotnické povolání behaviorálního analytika (BCBA), asistenta behaviorálního analytika (BCaBA) a behaviorálního technika (BT). Nicméně jednotlivé principy ABA se využívají i v rámci školství či v sociálních službách.

V souvislosti s výzkumem založeným na důkazech rovněž nesmíme opomenout zmínit průlomový článek od autorů Bear, Wolf a Risley z roku 1968 s názvem *Some current dimensions of applied behavior analysis*, který vyšel *v Journal of Appled Behavior Analysis*. V tomto článku je definováno **7 pilířů, které jsou nezbytnou součástí každé intervence založené na principech ABA.** Jedním z těchto pilířů je požadavek výhradně se opírat o výzkum založený na analýze dat. Samotný sběr dat, jejich zpracování, analýza a uchovávání (po dobu minimálně 7 let od ukončení programu) jsou tedy nedílnou součástí každé ABA intervence. Pokud tomu tak není, nejedná se o intervenci na principech ABA. **Jasně to shrnuje výrok: If there is no data then there is no ABA!**

Autor: Mgr. Lucie Mada, BCBA, PhDr. Kristýna Kosinová

MÝTUS

ABA využívá tresty.

FAKT: Termín trest není v českém jazyce úplně šťastně zvolený, vychází totiž z angličtiny, ve které se používá termín *punishment*. Jedná se ale *terminus technicus*, ABA totiž pouze popisuje existenci trestů. Avšak v jejím pojetí nemusejí být nutně ani realizovány člověkem – můžeme být potrestáni např. i tím, že sáhneme na rozpálenou žehličku. To, že nás to pálí, nás v danou chvíli „potrestá". Tresty jsou také v ABA blíže popisovány – bavíme se o tom, jaké mají např. negativní nebo vedlejší účinky. Trest – punishment – v pojetí ABA se někdy přirozeně objevuje i při výchově dítěte – např. řekneme: „Když si neuděláš úkol, nemůžeš jít na počítač." V rámci ABA je i toto vnímáno jako trest. Trestání ale není součástí ABA, ta tyto principy pouze popisuje.

Rozhodně to tedy v praxi nevypadá tak, že bychom někoho na sezeních trestali. Pokud aplikujeme ABA v rámci konkrétní intervence, žádné úmyslné trestání její součástí není.

PODROBNĚJŠÍ VYSVĚTLENÍ: Termín trest se v ABA opravdu vyskytuje, ale v jiném významu, než jsme z běžného života zvyklí. Trest spojujeme s konkrétní osobou, která udělala něco, co je potřeba potrestat, aby se viník poučil, např. pokuta za vysokou rychlost, odebrání předmětu za porušení školních pravidel (např. telefon). Definice trestu (punishment) v ABA je následující: „O trestání mluvíme tehdy, pokud následuje těsně po proběhnutí chování změna stimulu, která sníží frekvenci daného typu chování za podobných podmínek v budoucnu" (Cooper et al., 2020). V běžném životě se setkáváme s řadou stimulů/trestů, které nám pomáhají přežít, např. po sáhnutí na horká kamna si dáme příště pozor, po zkušenosti s úžehem se budeme držet ve stínu a dostatečně pít.

Kvalitní intervence si uvědomují negativní dopady trestů, a proto je používají jen velmi výjimečně a to většinou ty, které jako rodiče přirozeně používáme. Pokud dítě rozhází věci, budeme chtít, aby je uklidilo. Pokud dítě úmyslně rozlije vodu, budeme chtít, aby ji utřelo. V obou uvedených případech si dítě minimálně příště rozmyslí, zda dané chování (rozházení věcí, rozlití vody) bude opakovat. **Musíme si však být vědomi, že tresty neučí nové/žádoucí chování, jen snižují frekvenci toho nežádoucího, proto se** v ABA snažíme mnohem více posilovat/odměňovat žádoucí chování, které pak může nahradit to nežádoucí, např. **pokud dítě rozlévá vodu, protože chce získat pozornost druhé osoby, naučíme ho žádat si o pozornost vhodným způsobem.**

Autor: Mgr. Lucie Mada, BCBA, Mgr. Eva Gnanová

MÝTUS

ABA je určena pouze pro děti s autismem.

FAKT: ABA je věda, která popisuje chování všech osob, nezaměřuje se jen na chování dětí s autismem. ABA intervence pro děti s autismem mají své konkrétní metodiky, avšak ABA jako věda se může využívat i při práci s osobami s demencí, při výchově, v pedagogice, ve firmách apod.

Pro práci s dětmi s autismem je ABA velmi účinná, je totiž evidence-based metodou, respektive různé její postupy a aplikace mají ověřenou účinnost. Při intervencích pro děti s autismem se využívají prvky, které ABA vyzkoumala a které říkají, na jaké konkrétní věci se při práci s dětmi máme zaměřit, jak s nimi dále pracovat a jaké mají účinky. ABA však bude účinná i v dalších oblastech, u dětí s autismem se pouze využívá nejčastěji. Důvodem je zejména to, že aktuálně nevíme o jiné metodě, která by měla na děti s autismem takový účinek jako právě ABA. Dává to smysl i proto, že ABA se zabývá studiem lidského chování a porucha autistického spektra je diagnóza, která se stanovuje i na základě chování. Autismus nezjistíte odběry z krve, rentgenem apod., ale musíte věnovat pozornost tomu, jak se daný člověk chová.

PODROBNĚJŠÍ VYSVĚTLENÍ: ABA se zabývá tím, jak prostředí ovlivňuje chování člověka a jak lze tento vliv využít k podpoře sociálně významného chování jedince. Jednoduše řečeno – zkoumá, co na naše chování působí, a hledá cesty, jak toho efektivně využít k rozvoji daného jednotlivce.

Základní principy ABA je možné uplatnit u kohokoliv, kdo potřebuje posílit své slabší stránky – ať už jde o dítě, dospívajícího nebo dospělého.

V České republice se ABA nejčastěji používá při práci s lidmi s PAS. Její možnosti jsou ale mnohem širší. Výzkumy ze zahraničí ukazují pozitivní výsledky také u osob s ADHD, poruchami příjmu potravy nebo Alzheimerovou nemocí. Uplatnění nachází dokonce i v oblastech, jako je sport či management.

Autor: Mgr. Lucie Mada, BCBA, Mgr. Eva Gnanová

MÝTUS

ABA je neetická.

FAKT: Součástí ABA intervence vedené ABA analytikem je dodržování etického kodexu. V každé profesi věnující se intervenci a pomoci lidem ať už je to lékař, psycholog, nebo např. ergoterapeut, by se měly dodržovat etické zásady. Samozřejmě ale nelze zabránit tomu, aby nějaký jednotlivec postupoval ve své praxi neeticky, pak se ale jedná o jeho individuální pochybení. ABA analytici mají daná etická pravidla, která musí dodržovat, jinak by si neuchovali svou certifikaci.

PODROBNĚJŠÍ VYSVĚTLENÍ: Etika je důležitým tématem nejen v medicíně, ale i v rámci nelékařských zdravotnických profesí, kam spadají profese spojené s Aplikovanou behaviorální analýzou. Behaviorální analýza je založena na etických principech a všichni certifikovaní ABA profesionálové (behaviorální technici, analytici i asistenti analytika) jsou vázáni Etickým kodexem, jehož autorem je Behavior Analyst Certification Board (BACB), a který přesně vymezuje odpovědnost výše uvedených profesionálů vůči klientovi, profesi, kolegům, výzkumu a BACB. Zde je jasně řečeno, že certifikovaný ABA profesionál musí být bezúhonný, čestný člověk, který staví práva svého klienta na první místo, záměrně se nedopouští chování, které by bylo pro klienty obtěžující nebo ponižující a to s ohledem na jejich věk, pohlaví, etnický původ, kulturní příslušnost, náboženství, sexuální orientaci, postižení a socioekonomické postavení.

Z uvedených informací vyplývá, že ABA profesionálové musí respektovat specifika svých klientů a intervence navrhovat a vést především v jejich zájmu, tj. aby klientovi přinášely prospěch. Za prospěch se považuje například zvýšení pravděpodobnosti, že se klient díky nově naučenému chování dostane častěji k jeho oblíbeným věcem či aktivitám, snížení výskytu chování, díky kterému se redukuje negativní pozornost druhých, snížení výskytu chování, které je pro klienta či jeho okolí nebezpečné, nově naučené chování, které se bude podílet na rozvoji klientových dovedností a jeho samostatném fungování v budoucnu.

MÝTUS

ABA je neetická.

Před zahájením každé intervence musí behaviorální analytik zodpovědně rozhodnout, zda je v konkrétním případě behaviorální intervence opodstatněná (např. vyloučit zdravotní příčiny chování) a zda je pravděpodobné, že bude intervence úspěšná (dostatek zkušeností, vhodné podmínky, doklady o podobné úspěšné intervenci v minulosti atd.). Pokud se behaviorální analytik pro behaviorální intervenci rozhodne, musí s ní klient či jeho opatrovník souhlasit, musí se zakládat na důkazech, aby byla co nejefektivnější, a zároveň musí využívat nejméně invazivní metody. Rozhodnutí ohledně úpravy intervence v případě její neefektivity či jejího ukončování v případě jejích pozitivních výsledků by mělo vždy vycházet z analýzy dat a přímého pozorování.

Pokud se vrátíme k původní otázce, zda je ABA neetická, z uvedeného je zřejmé, že etický kodex hraje v této oblasti klíčovou roli. Pokud dojde k neetickému jednání, jedná se o selhání konkrétního jednotlivce – podobně jako se to může stát v jakékoli jiné pomáhající profesi (například u lékařů, sociálních pracovníků či duchovních).

Autor: Mgr. Lucie Mada, BCBA, PhDr. Kristýna Kosinová

MÝTUS

ABA „převychovává“ děti s autismem.

FAKT: V rámci ABA intervencí nepřevychováváme autistické děti, protože to ani není možné. Nemůžeme převychovat autistu tak, aby nebyl autistou. V rámci ABA sezení používáme poznatky z výzkumů k tomu, abychom naučili děti nějakému druhu chování, které je pro ně zároveň i sociálně výhodné. Vždy jim ale dáváme na výběr.

Předtím, než děti dojdou poprvé na terapii, zpravidla na výběr nemají – chovají se určitým způsobem. Často to bývá jediný způsob chování, který umí nebo který dokázali za svůj život najít, a nyní ho využívají k tomu, aby se dorozuměly se svým okolím nebo aby něčeho dosáhly. Dítě si např. o nějakou věc říká křikem, protože to jinak neumí. My ho však dokážeme naučit, jak může své potřeby vyjádřit – slovy, znaky nebo i jiným komunikačním způsobem. Tím mu nabízíme další možnost, jak se chovat. To, jestli ji dítě využije, nebo se raději vrátí ke své původní strategii, je čistě na něm. Nenutíme tedy žádné dítě dělat to, co mu říkáme, ale učíme ho dovednostem, které může dále ve svém životě využívat.

PODROBNĚJŠÍ VYSVĚTLENÍ: Děti s autismem jsou především dětmi. Stejně jako všechny ostatní potřebují bezpečné a láskyplné prostředí, možnost socializace a podporu, aby mohly vyrůst v dospělé, kteří se budou umět postavit za svá práva a svobody. Dospělé, kteří budou schopni komunikovat svá přání a potřeby, smysluplně trávit svůj čas a navazovat přátelské či partnerské vztahy.

Každé dítě se od narození učí nové dovednosti – hrou, nápodobou druhých, interakcí s okolím. Osvojuje si péči o vlastní hygienu, oblékání, stolování, bezpečný pohyb na veřejnosti. Učí se mluvit a domlouvat s ostatními. Stejně tak se učí i děti s autismem. Aby v tom však byly stejně úspěšné jako jejich neurotypičtí vrstevníci, často potřebují speciální metody učení a pomůcky. Lépe si dovednosti osvojují, když jsou rozděleny do dílčích kroků, pomáhá jim předvídatelnost a vizualizace.

ABA nabízí nástroje, jak proces učení přizpůsobit individuálním potřebám dítěte – motivujícím, zábavným a efektivním způsobem. Cílem není změnit osobnost dítěte, ale pomoci mu rozvinout jeho potenciál. ABA poskytuje profesionální a etickou podporu, aby se dítě naučilo vše, co potřebuje pro šťastný a spokojený život.

Autor: Mgr. Lucie Mada, BCBA, Mgr. Monika Petříková, BCBA

MÝTUS

ABA se zaměřuje pouze na chování a nebere v úvahu emoce dítěte.

FAKT: Na chování se ABA zaměřuje už ze své podstaty, jelikož je to věda, která jej zkoumá. Nebrat v úvahu emoce dítěte, je ale při práci ABA analytika takřka nemožné. Dítě se totiž v průběhu sezení nejenom nějak chová, ale také se nějak emočně projevuje – ať už radostí, smutkem, nebo např. naštváním. Běžné emoce, které se u dítěte projevují, musíme brát vždy v úvahu. To, že dítě není šťastné, se totiž projevuje současně i v jeho chování. Na tyto změny se můžeme následně zaměřit, a díky tomu pak změnit i své chování. Když se např. dítě na sezení bojí, snažíme se najít důvod, proč tomu tak je, abychom následně mohli změnit své chování tak, aby se dítě bát přestalo.

PODROBNĚJŠÍ VYSVĚTLENÍ: Na sezeních se s dětmi můžeme bavit i o jejich emocích, ale nesnažíme se na ně přímo působit, jako to dělají třeba psychologové. Zpravidla emoce nerozebíráme a nesnažíme se je s dětmi podrobněji řešit. Děti spíše učíme emoce pojmenovávat a také poznávat, že se s nimi něco děje. Snažíme se, aby pak dítě dokázalo sdělit, že je např. smutné nebo veselé. Podporujeme jej v tom, aby si dokázalo samo v sobě pojmenovat emoce. Dětem ale v rámci intervencí neříkáme, že něco musí přestat dělat. Říkáme jim, ve které situaci může být dobré využit některou z naučených regulačních technik. Vysvětlujeme jim, proč je pro ně dobré umět emoce zvládat. Emoce i chování jsou totiž velmi propojené a není možné je zcela nebrat v úvahu. Na emoce však nelze na rozdíl od chování působit. Na chování je totiž možné působit změnou prostředí, na emoce nikoliv. Emoce člověk jednoduše cítí – když jsme z něčeho smutní, cítíme smutek. Můžeme se o tom s někým bavit, vysvětlovat mu to, ale nelze to změnit. Emoce jsou totiž stav, a tak s nimi lze pracovat, ale nelze je přímo ovlivnit.

Autor: Mgr. Lucie Mada, BCBA

MÝTUS

ABA může vést k posttraumatickým poruchám.

FAKT: Někdy může člověk zaujmout negativní postoj k ABA např. v situaci, kdy si všimne, že dítě na intervenci pláče. Jenže daný člověk už nevidí, že dítě má v současnosti problémy být i v jiném prostředí, pláče u lékaře, ve školce apod. Ohledně ABA a posttraumatických poruch sice již existují výzkumy, nicméně nejsou příliš dobře metodologicky vedené. Je totiž velmi obtížné odlišit, co dané trauma dítěti způsobilo. Děti s autismem totiž obecně ve svém životě často zažívají traumatické situace – chybí jim sociální dovednosti, nedokáží se domluvit a mají problém vycházet s okolím.

Ve výjimečných případech se zřejmě může stát, že nějakému dítěti způsobila ABA intervence trauma. Většinou ale za tím stojí osoba, která praktikovala neetickou aplikovanou behaviorální analýzu, tedy neeticky využívala její metody. Jedná se pak o selhání jednotlivce, které se bohužel může stát. Avšak není vědecky dokázané, že by některý z principů ABA automaticky vedl u dětí k posttraumatu.

PODROBNĚJŠÍ VYSVĚTLENÍ: Posttraumatická stresová porucha (PTSD) je dle MKN-10 (mezinárodní klasifikace nemocí) charakterizována jako reakce na traumatický stresor, typicky zahrnující ohrožení života, těžké fyzické zranění nebo sexuální násilí. Symptomy zahrnují znovuprožívání traumatu, vyhýbavé chování a hyperarousal (nadměrná bdělost, podrážděnost). MKN-11 rozšiřuje definici o komplexní PTSD, kde se přidává problémová emoční regulace, negativní sebepojetí a mezilidské obtíže.

PTSD u lidí s PAS může mít jiné příčiny. Lidé s PAS vykazují vyšší míru úzkostných a stresových poruch. Mají obecně vyšší míru úzkosti a stresu už jen proto, že svět kolem nich je často zahlcující, nepředvídatelný a málo přizpůsobený jejich potřebám. Mnoho dětí i dospělých s autismem zažívá opakovaně šikanu, nepochopení ze strany okolí nebo sociální vyloučení. K tomu se přidává dlouhodobé senzorické přetížení, např. hluk, silná světla, doteky nebo změny rutiny, které mohou být velmi vyčerpávající a stresující. Pokud tyto zkušenosti jsou dlouhodobé, mohou vést ke vzniku potíží, které připomínají symptomy PTSD. Zvýšený výskyt PTSD symptomatiky u lidí s PAS tak může odrážet spíše jejich celkové životní zatížení, než být přímým důsledkem jedné konkrétní intervenční metody.

MÝTUS

ABA může vést k posttraumatickým poruchám.

Některé studie (např. Kupferstein, 2018, Sandoval-Norton et al., 2019) naznačují souvislost mezi ABA terapií a výskytem symptomů PTSD u autistických jedinců. Nicméně tato tvrzení nemají dostatečnou vědeckou oporu z následujících důvodů:

1. Metodologické slabiny výzkumů

- **Samo-reportovaná data bez klinického ověření PTSD** – studie vycházely pouze z dotazníkových šetření, v nichž účastníci sami hodnotili své symptomy. Tyto údaje jsou založeny na osobním vnímání respondenta, nikoli na odborné diagnostice. Taková data vypovídají spíše o tom, jak člověk své potíže subjektivně prožívá než o tom, zda skutečně splňují diagnostická kritéria PTSD. Absence odborné diagnostiky psychologem nebo psychiatrem může vést k přecenění výskytu PTSD a oslabuje spolehlivost a přesnost výsledků.
- **Absence kontrolní skupiny** – studie neporovnávají lidé s PAS, kteří podstoupili ABA intervenci, s těmi, kteří žádnou terapii neabsolvovali, nebo absolvovali jiné intenzivní intervence.

2. Nejasná příčinná souvislost mezi ABA a PTSD

- PTSD se typicky rozvíjí bezprostředně nebo krátce po traumatické události. PTSD podle výzkumů u většiny lidí odeznívá do 3–12 měsíců. Chronická forma (trvající déle než několik let) je vzácná a vyskytuje se hlavně u obětí válečných konfliktů, mučení či těžkého zneužívání. Není pravděpodobné, že by pouze osoby s PAS, které v dětství podstoupily ABA, vykazovaly chronické PTSD.

3. Výběrové zkreslení (výběrová bias)

- Výběrové zkreslení vzniká tehdy, když se do výzkumu nezapojí reprezentativní vzorek populace, ale pouze určitá skupina lidí. Výsledky pak neodrážejí realitu celé sledované populace, protože jsou ovlivněny tím, kdo se studie účastnil – a kdo naopak chyběl. V případě studií zabývajících se PTSD u lidí s PAS se může výběrová bias projevit tím, že se výzkumu zúčastní pouze lidé s negativní zkušeností nebo kritickým postojem k určité terapii. Jejich zkušenosti jsou nepochybně validní, avšak pokud chybí lidé s neutrální či pozitivní zkušeností, výsledky mohou systematicky nadhodnocovat výskyt obtíží a vytvářet zkreslený obraz skutečného dopadu dané intervence.

Současné poznatky zatím neukazují, že by ABA terapie sama o sobě způsobovala PTSD. Pokud si někdo v dospělosti spojuje své psychické potíže s ABA, kterou absolvoval v dětství, je důležité se na takové tvrzení dívat v širších souvislostech. Lidská paměť i porozumění vlastním zkušenostem se v čase mění a psychické obtíže mohou mít více příčin. Abychom mohli lépe porozumět tomu, co skutečně zvyšuje riziko PTSD u lidí s PAS, je nutné provést dlouhodobý výzkum s objektivní diagnostikou. Výzkum by měl rovněž zohlednit, zda symptomy PTSD byly přítomny již před ABA intervenci nebo až v jejím průběhu nebo jejím ukončení.

Autor: Mgr. Lucie Mada, BCBA, Bc. Maria Holerová

MÝTUS

ABA může vykonávat pouze odborník.

FAKT: ABA pro své vlastní účely může vykonávat každý. Samozřejmě něco jiného je nabízení veřejných služeb, tam jsou už vzdělání a praxe potřebné, nebo minimálně vhodné.

PODROBNĚJŠÍ VYSVĚTLENÍ: Aplikovanou behaviorální analýzu ale mohou praktikovat i pečující osoby samy doma. Máme k tomu přímo online kurz pro rodiče, který je dostupný zdarma na stránkách Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. Jsou v něm srozumitelnou formou vysvětleny základy ABA. V případě, že rodiče potřebují poradit, mohou poté vyhledat odborníka a domluvit si s ním konzultace. Vnímám, že je rozhodně lepší se do ABA pustit sám než nedělat vůbec nic.

Obecně rodičům doporučujeme, aby se v ABA vzdělávali. Kromě zmíněných kurzů k tomu mohu doporučit i knihu Rozvoj verbálního chování (2019), která je psána srozumitelně a je vhodná i pro osoby, které se s ABA ještě nesetkaly. Dále bych mohla doporučit knihu Aplikovaná behaviorální analýza, která je již více odborná, a lze v ní najít prakticky všechny podstatné informace.

Intervenční program založený na principech ABA může vést pouze profesionál, který splňuje podmínky stanovené Zákonem č. 96/2004 Sb. Na druhou stranu základní techniky ABA – jako je posilování žádoucího chování, párování, využívání motivace dítěte k učení nebo vhodné reakce na nežádoucí chování tak, abychom jej dále nepodporovali – může v běžném životě uplatňovat každý. My, odborníci, jsme rádi, když je lidé využívají.

Autor: Mgr. Lucie Mada, BCBA, Mgr. Eva Gnanová

Odborníci na ABA

Seznam licencovaných terapeutů, kteří mají mezinárodní certifikaci a kteří vám mohou pomoci nejen v rámci konzultací, najdete na stránce České odborné společnosti aplikované behaviorální analýzy (CSABA).

Je možné se obrátit i na e-mail: info@csaba.cz, kde vám mohou pomoci získat kontakty na odborníky ve vaší lokalitě.

Na Masarykově univerzitě existuje obor behaviorální analytik a behaviorální technik. Rodiče, kteří hledají odborníka pro spolupráci, se mohou případně podívat také na záznam o studiu, u osob, které tyto obory absolvovaly. Zde mají záruku, že tyto osoby prošly kurzem, vzděláváním i praxí a mají o ABA znalosti.

Další zdroje a vzdělávání

Seznam doporučených zdrojů pro vzdělávání najdete na webu CSABA.

- Vzdělávací kurz pro rodiče realizovaný odborníky z Masarykovy univerzity. (Před vstupem do kurzu je nutné si nejprve založit účet, poté je možné se do kurzu zdarma přihlásit.) Kurz se skládá z osmi lekcí. Každá lekce obsahuje studijní materiály, audiopřednášku, cvičení s kontrolou odpovědí a samostatný úkol. Rodič si ho může procházet vlastním tempem, časová náročnost celého kurzu je okolo 24 hodin.

Zdroje zmíněné v textu:

- Baer, D. M., Wolf, M. M., & Risley, T. R. (1968). Some current dimensions of applied behavior analysis. *Journal of applied behavior analysis*, *1*(1), 91–97. https://doi.org/10.1901/jaba.1968.1-91

- Cooper, J. O., Heron, T. E., & Heward, W. L. (2024). *Aplikovaná behaviorální analýza* (2. vyd.). Masarykova univerzita.

- Kupferstein, H. (2018). *Evidence of increased PTSD symptoms in autistics exposed to applied behavior analysis*. Advances in Autism, 4(1), 19–29. https://doi.org/10.1108/AIA-08-2017-0016

- Sandoval-Norton, A. H., Shkedy, G., & Shkedy, D. (2019). *How much compliance is too much compliance: Is long-term ABA therapy abuse?* Cogent Psychology, 6(1), Article 1641258. https://doi.org/10.1080/23311908.2019.1641258

autismport

PRA HA
PRA GUE
PRA GA
PRA G

NAUTIS
Národní ústav
pro autismus, z.ú.